

Patryk Barszcz* <https://orcid.org/0000-0002-4025-8255>

ZJAWISKO GNIAZDOWNICTWA W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ – SKALA, PRZYCZYNY, SKUTKI CASUS POLSKI

Abstrakt. Przedmiotem rozważań w prezentowanym artykule będzie casus gniazdownictwa we współczesnym społeczeństwie polskim. Na potrzeby niniejszego tekstu terminem gniazdownictwo przyjęto określać egzystowanie młodych dorosłych w wieku 25–34 lata wspólnie z rodzicami w domu rodzinnym. Należy zasygnalizować, iż artykuł ma charakter komunikatu informacyjnego, mającego zasygnalizować dany problem społeczny, wprowadzić w problematykę, ukazać jego przyczyny i skutki oraz dokonać projekcji możliwych scenariuszy rozwoju tego zjawiska społecznego w przyszłości. Głównym celem podjętych rozważań jest ukazanie skali zjawiska gniazdownictwa w Polsce w odniesieniu do innych krajów Unii Europejskiej na przestrzeni lat 2005–2016, jego przyczyn oraz skutków. Podstawowe źródło badawcze stanowić będą dane dotyczące tego fenomenu społecznego publikowane przez Europejski Urząd Statystyczny (Eurostat).

Słowa kluczowe: gniazdownictwo, gniazdownicy, *bamboccioni*.

1. Geneza i ustalenia definicyjne

Wydaje się, że na wstępie winno się wyjaśnić genezę pojęć „gniazdownictwo” oraz „gniazdownicy”, tj. przybliżyć historię tego fenomenu i wyjaśnić, dlaczego dla przedłużającego się zamieszkiwania dzieci z rodzicami w domu rodzinnym zaczęto używać terminu gniazdownictwo, a młodych dorosłych żyjących w ten sposób nazywać „gniazdownikami”. Termin „gniazdownictwo” pochodzi od zwyczajów dotyczących ptaków, których pisklęta po wykluciu się nie są zdolne do samodzielnego egzystowania i wymagają stałej opieki rodziców, w związku z czym dłużej pozostają w gnieździe. Z uwagi na przedłużający się pobyt dzieci w domu rodzinnym, młodych dorosłych wciąż mieszkających z rodzicami zaczęto nazywać „gniazdownikami” (zob. Piszczatowska-Oleksiewicz 2014: 182). Efekt rozciągniętego w czasie związku z rodzicami określane jest jako zatłoczone gniazdo, tj. *Crowded nest/ Cluttered nest* (więcej zob.: Boyd, Morris 1999).

---

* Mgr, doktorant w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Główny Urząd Statystyczny, e-mail: patrykbarszcz11@gmail.com

Po raz pierwszy problem nieumiejętności prowadzenia samodzielnego życia czy też często niechęci do wyprowadzki dzieci z domu rodzinnego został zauważony w latach 80. XX wieku przez amerykańskich badaczy, Jill Sutor i Karla Pillemera (por. Piszczatowska-Oleksiewicz 2014: 182). Pierwsza publikacja naukowa poświęcona tej problematyce, *The Crowded Nest Syndrome: Surviving the Return of Adult Children*, autorstwa amerykańskiej socjolog Kathleen Shaputis, ukazała się w 2003 roku (Shaputis 2003). W książce tej egzystowanie dorosłych dzieci w wieku 25–35 lat ze swoim rodzicami, w domu rodzinnym, autorka nazwała terminem „gniazdownictwo”. Za sprawą K. Shaputis pojęcie to trwale weszło do socjologicznego dyskursu naukowego i pomimo że obecnie samo zjawisko nie zostało jeszcze szerzej opisane w polskich publikacjach socjologicznych, to stanowi niezwykle ważki problem, mieszczący się na pograniczu socjologii rodziny i socjologii młodzieży, wart głębszego zainteresowania. Jednym z pierwszych polskich naukowców, który podjął tę kwestię, był socjolog Tomasz Szlendak, który w 2010 roku nazwał młodych ludzi niechęjących wyfrunąć z gniazda mianem „gniazdowników” (więcej zob.: Szlendak 2010: 181). W jego opinii gniazdowanie należy rozumieć jako pozostawanie w domach rodzinnych ludzi po 40. roku życia, którzy już dawno powinni opuścić rodzinne gniazdo, usamodzielnic się oraz pomyśleć o założeniu własnej rodziny (por. Szlendak 2013: 198). W 2014 roku powstało opracowanie naukowe autorstwa Marioli Piszczatowskiej-Oleksiewicz podejmujące próbę opisu przyczyn przyjmowania takiego stylu życia przez młodych dorosłych (więcej zob.: Piszczatowska-Oleksiewicz 2014). Główny Urząd Statystyczny zdefiniował wskaźnik tego zjawiska społecznego, zaliczając do grona gniazdowników osoby w wieku 25–34 lata, które pozostają w jednym gospodarstwie domowym z przynajmniej jednym z rodziców, w stosunku do ogólnej liczby osób w tej samej kategorii wiekowej (por. STRATEG 2015).

Autor dokonał analizy porównawczej skali zjawiska gniazdownictwa w Polsce w okresie 2005–2016 w odniesieniu do państw należących do Unii Europejskiej. Uwzględniając przedmiot analizy, na potrzeby podjętych rozważań proponuje się własną, autorską definicję terminu „gniazdownictwo”. Mianem „gniazdownictwa” określane będzie zatem zamieszkiwanie w domu rodzinnym tzw. młodych dorosłych, tj. osób w kategorii wiekowej 25–34 lata z ich rodzicami. Ramy wiekowe zostały dobrane nieprzypadkowo i określono je w oparciu o dwa główne czynniki. Po pierwsze, autor do grona gniazdowników zaliczył osoby w kategorii wiekowej 25–34 lata ze względu na to, że taki przedział wiekowy obowiązuje w badaniach europejskich przeprowadzanych przez Eurostat (Europejski Urząd Statystyczny). Gdyby przyjęto inne ramy wiekowe, to porównanie sytuacji gniazdowników w skali europejskiej byłoby niemożliwe, gdyż nie zostałaby zachowana jednolita metodologia (por. Eurostat, Gierańczyk 2016: 3). Po drugie, przyjmując takie ramy wiekowe, autor skorzystał z propozycji badawczej Krystyny Słany, która uważa, że szczególnym zainteresowaniem badawczym

wśród gniazdowników należy objąć osoby, które znajdują się pomiędzy zakończeniem etapu edukacji na studiach (zwykle etap ten kończy się w wieku 24 lat), umożliwiającej podjęcie wysoko kwalifikowanej pracy i oferującej możliwości samorealizacji, a głównym etapem formowania rodziny według tradycyjnych ideologii (por. Słany 2006: 19). Po trzecie, autor przyjął takie ramy wiekowe także dlatego, że właśnie ten przedział wiekowy (25–34 lata) jest określany przez psychologów rozwojowych okresem wczesnej dorosłości i nieprzypadkowo w tekście można znaleźć określenia typu „młodzi dorośli”. Jeffrey J. Arnett postrzega etap dorosłości w cyklu życiowym jednostki jako nową fazę, nowy, odrębny okres rozwojowy. Badacz ten wprowadza termin *emerging adulthood*, który można przetłumaczyć jako „wyłaniająca się, stająca się dorosłość”, akcentując, że młodzi dorośli znajdują się dopiero na drodze do osiągnięcia dorosłości, ale nie osiągnęli jeszcze etapu końcowego, ponieważ nie mają poczucia, że są już dorośli. Faza ta jest inna niż adolescencja czy wczesna dorosłość i wyróżnia ją pięć głównych cech: poszukiwanie tożsamości, brak stabilności, zainteresowanie sobą, poczucie bycia pomiędzy, poczucie możliwości. Zdaniem wspomnianego naukowca kluczowe znaczenie dla wyłaniającej się dorosłości odgrywa kształtująca się tożsamość (więcej zob.: Arnett: 2004). Ponadto, warto przywołać opinię Herberta Goldenberga i Irene Goldenberg, którzy twierdzą, że wiek ten jest charakterystycznym etapem ludzkiego życia, obfitującym w podejmowanie decyzji dotyczących założenia rodziny i prokreacji (zob. Goldenberg, Goldenberg 2006). Autor niniejszego opracowania podziela pogląd przywoływanych powyżej badaczy. Jego zdaniem, do kategorii gniazdowników powinny być zaliczane osoby, które ukończą 25. rok życia, ponieważ przeważnie na ten czas przypada zakończenie procesu edukacji na studiach wyższych. Jednocześnie w tym wieku młodzi dorośli zazwyczaj rozpoczynają stałą¹ pracę zawodową. Ponadto, w opinii socjologów młodzieży rozpoczęcie pracy zawodowej stanowi moment, w którym młodzi ludzie przestają być już zaliczani do kategorii młodzieży, a zaczynają być postrzegani jako młodzi dorośli. Dorosłość, jako jeden z etapów ludzkiej egzystencji, zazwyczaj charakteryzuje samodzielność jednostki w wielu sferach życia, w tym m.in. w samodzielnym zamieszkiwaniu, co z kolei wiąże się z opuszczeniem domu rodzinnego.

Warto dodać, że w przypadku gniazdownictwa w literaturze przedmiotu można także znaleźć jeszcze inne, synonimiczne określenia tego zjawiska społeczno-gospodarczego, charakterystyczne dla kraju, w którym egzystują gniazdownicy. I tak, o włoskich gniazdownikach często mówi się również *bamboccioni*², tj. w dosłownym tłumaczeniu z języka włoskiego „dorosłe bobasy”. W Wielkiej Brytanii ten trend społeczny określa się mianem *boomerang kids*, „dzieci bumberangi” – wyrzucisz,

¹ W tym kontekście autor ma na myśli stałą pracę zawodową po zakończeniu studiów, która w przeciwieństwie do pracy podejmowanej przez studentów nie jest dorywcza i tymczasowa.

² <http://www.newsweek.pl/polska/dzieci-mieszkajace-z-rodzicami-bamboccioni-newsweek-pl,artykuly,280402,1.html> [dostęp 30.04.2018].

to wróca, oraz *boomerangowcy* – tzn. osoby, reprezentujące najczęściej klasę średnią, które powróciły do rodziny pochodzenia. W Niemczech funkcjonuje termin *kidults* (tłum. z niemieckiego „dorosłe dzieci”), w Japonii pojęcie *parasaito shinguru*, czyli pasożytny singiel, a dla określenia amerykańskich młodych dorosłych, którzy nie zamierzają się wyprowadzić z domu rodzinnego, przyjęto nazewnictwo K.I.P.P.E.R.S, tj. „utrzymankowie”, od słów: *kids in parents' pockets eroding retirement savings*, co w uproszczonym tłumaczeniu oznacza „dzieci żyjące z oszczędności rodziców”³. W Polsce oprócz terminu „gniazdownicy” funkcjonuje również określenie „maminsynki”⁴.

2. Skala zjawiska gniazdownictwa

Z danych opublikowanych przez Eurostat wynika, że w 2016 roku odsetek gniazdowników w Polsce w stosunku do ogółu populacji osób w wieku 25–34 lata wyniósł 45,5%, przy czym dokonując podziału na dwie podgrupy wiekowe: 25–29 lat i 29–34 lata, można zaobserwować, że wśród młodszej kategorii wiekowej ma miejsce większe nasilenie tego fenomenu, gdyż w tej kategorii wiekowej wskaźnik gniazdownictwa wyniósł 58%. Można domniemywać, że ma to związek z faktem, że młodszy gniazdownicy, znajdujący się w okresie przejściowym pomiędzy zakończeniem studiów a znalezieniem pracy, nie posiadają jeszcze wystarczającego zaplecza ekonomicznego niezbędnego do wyprowadzki z domu rodzinnego. Warto odnotować, że na przestrzeni kilku ostatnich lat wskaźnik gniazdownictwa w Polsce przypomina sinusoidę – w jednym roku rośnie, a w następnym spada. W okresie 2005–2011⁵ z roku na rok odsetek dorosłych dzieci mieszkających z rodzicami zwiększał się, następnie w roku 2012 odnotowano spadek tego zjawiska społecznego, po czym przez trzy kolejne lata wskaźnik ten znów wzrastał. W roku 2016 zaobserwowano spadek poziomu gniazdownictwa w Polsce w porównaniu do poprzedniego badanego roku o 0,2 punktu procentowego⁶. Można domniemywać, że wpływ na takie wahania poziomu gniazdownictwa w Polsce miała niestabilna sytuacja na rynku pracy wśród młodego pokolenia.

W 2011 roku w kategorii wiekowej 25–34 lata odsetek młodych dorosłych mieszkających z rodzicami wyniósł 44,4%, co w przełożeniu na dane liczbowe oznaczało, że do grona gniazdowników zaliczanych było 2,8 mln młodych

³ <https://www.tygodnikprzeglad.pl/wieczne-dzieci/> [dostęp 30.04.2018].

⁴ <https://wiadomosci.wp.pl/mezczyzni-sa-mniej-samodzielni-wciaz-dominuja-wsrod-gniazdownikow-6025271179928193a> [dostęp 30.04.2018].

⁵ W 2005 roku 36,4% Polaków w wieku 25–34 lata mieszkało z rodzicami, natomiast osiem lat później wskaźnik ten zwiększył się aż o 8 punktów procentowych, co oznacza, że co roku wzrastał o 1 punkt procentowy.

⁶ W 2015 roku odsetek gniazdownictwa w Polsce oscylował na poziomie 45,7%, a rok później wskaźnik ten wyniósł 45,5%.

Polaków⁷. Bardzo zbliżony poziom gniazdownictwa do Polski odnotowywany jest w Portugalii (45,6%). Dokonując porównania skali badanego zjawiska w ujęciu regionalnym, wśród krajów sąsiadujących z Polską, można stwierdzić, że w trzech spośród czterech krajów sąsiadujących z Polską i należących do Unii Europejskiej odnotowuje się niższy poziom tego zjawiska. U naszych zachodnich sąsiadów, w Niemczech, zjawisko to oscyluje na poziomie jedynie 17,9%. W Czechach co trzeci młody człowiek jest gniazdownikiem, zaś na Litwie wskaźnik gniazdownictwa wynosi niespełna 30%. Jedynie na Słowacji odsetek gniazdowników jest wyższy niż w Polsce i wynosi odpowiednio 55,5% (por. Eurostat).

Warto wspomnieć o tym, że Polska zajmuje dziewiąte miejsce pod względem skali tego zjawiska wśród państw należących do Wspólnoty Europejskiej. Dokonując przeglądu skali zjawiska gniazdownictwa w krajach Unii Europejskiej, skupiono się na zestawieniu regionalnym. F. C. Billari i A. C. Liefbroer na podstawie własnych badań nad różnicami kulturowymi dokonali rozróżnienia pomiędzy społeczeństwami północnoeuropejskimi, w których mamy do czynienia ze słabymi więziami rodzinnymi i wczesnym opuszczaniem rodziny pochodzenia, oraz społeczeństwami południowoeuropejskimi, które z kolei cechują silne więzi rodzinne i późna wyprowadzka z domu rodzinnego (por. Billari, Liefbroer 2010).

Z poczynionej analizy wynika, że jeden z najniższych wskaźników przedłużającego się zamieszkiwania dorosłych dzieci z ich rodzicami zaobserwowano w krajach skandynawskich. W tej części Europy wskaźnik gniazdownictwa oscyluje na poziomie 4–6%; najwyższy jest w Norwegii, gdzie wynosi 6,7%, a najniższy w Danii – 3,8%. Przy czym należy zasygnalizować, że to właśnie w Danii odnotowano w 2016 roku najniższy w skali całej Europy wskaźnik tego zjawiska społecznego. Można domniemywać, że w przypadku krajów skandynawskich, a zwłaszcza w kontekście Danii, niski poziom gniazdownictwa jest implikowany przez dobrą sytuację ekonomiczną, tj. niski poziom bezrobocia i zróżnicowane możliwości zatrudnienia młodych osób na bardzo dynamicznym rynku pracy⁸. Ponadto niski poziom gniazdownictwa w Skandynawii może być wyjaśniany w oparciu o teorię Cecila van de Velde, która mówi o powiązaniach między polityką państwa, edukacją, czynnikami ekonomicznymi. Model charakterystyczny dla państw północnych, promowany przez politykę społeczną, cechuje szybkie uniezależnianie się od rodziny pochodzenia, co w sposób naturalny stanowi jeden z warunków dla dalszego rozwoju młodego pokolenia. Model ten stwarza szansę dostrzeżenia własnych możliwości rozwojowych. Proces ten przebiega nierównomiernie i jest nacechowany dużą zmiennością. Podręcznikowym przykładem takiego modelu wchodzenia w dorosłość jest Dania (van de Velde 2007,

⁷ <http://my50plus.pl/50-i-60-latkowie-utrzymuja-swoje-dorosle-dzieci/>; za: <http://natemat.pl/45957,maminsynki-ponad-2-8-mln-doroslych-polakow-mieszka-z-rodzicami> [dostęp 2.05.2018].

⁸ Więcej zob.: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [dostęp 19.10.2018]. W państwach skandynawskich w ostatnim analizowanym 2016 roku poziom bezrobocia oscylował na poziomie 6–9%. W Danii wyniósł on 6%, w Szwecji 8%, a w Finlandii 9%.

za: Zagórska, Jedlińska, Surma, Lipska 2012: 116–117). Ponadto, jak zauważają Cook i Furstenberg, w krajach nordyckich przeważnie panuje polityczny ustrój socjalistyczny i socjaldemokratyczny, co sprzyja postrzeganiu młodych ludzi jako jednostek niezależnych, posiadających swoje prawa. Młodzi Skandynawowie są zachęceni przez państwo do wczesnego osiągnięcia autonomii, samodzielności oraz do podejmowania odpowiedzialności, np. poprzez system umożliwiający zaciąganie i spłacanie kredytów rządowych, które są im przyznawane bez względu na sytuację finansową ich rodziców w celu sfinansowania studiów. Młodzi dorośli w Skandynawii posiadają także udogodnienia związane z nabyciem mieszkania. W sytuacji istnienia tych udogodnień wydaje się, że nie powinien dziwić fakt, iż Skandynawowie w porównaniu z ich rówieśnikami w innych krajach europejskich najwcześniej opuszczają rodzinne gniazdo. Często po ukończeniu szkoły średniej, a jeszcze przed rozpoczęciem studiów podejmują pracę. Warto także wspomnieć o tym, że po osiągnięciu 25. roku życia większość Szwedów ma już zazwyczaj stałą pracę i prowadzi własne gospodarstwo domowe (por. Zagórska, Jelińska, Surma, Lipska 2012, za: Cook, Furstenberg).

W krajach Beneluksu (Holandii, Belgii, Luksemburgu) mamy do czynienia z dość dużym zróżnicowaniem poziomu gniazdownictwa w skali regionu. Najniższy wskaźnik zjawisko to osiąga w Holandii, gdzie nieco ponad 10% młodych dorosłych Holendrów wciąż mieszka z rodzicami. W Belgii i Luksemburgu natomiast odsetek gniazdownictwa jest ponad dwukrotnie wyższy i wynosi odpowiednio 22% w Belgii i 28,4% w Luksemburgu. Można zaryzykować stwierdzenie, że w przypadku państw Beneluksu stopa bezrobocia nie determinuje skali zjawiska gniazdownictwa, ponieważ w kraju o najwyższym wskaźniku bezrobocia spośród wyżej wymienionych państw – czyli w Holandii – odnotowuje się najniższy poziom gniazdownictwa (za: Eurostat)⁹. W krajach Europy Zachodniej – Niemczech, Austrii i Francji – panuje względna równowaga w skali zjawiska gniazdownictwa. W państwach tych poziom tego zjawiska społecznego mieści się w przedziale 13–18%, najwyższy jest w Austrii (18,2%), a najniższy we Francji, gdzie 13,4% młodych dorosłych wciąż mieszka w domu rodzinnym (za: Eurostat). We Francji mamy do czynienia z tzw. modelem edukacyjnym, w którym duże znaczenie z punktu widzenia statusu społecznego i zawodowego dorastającego pokolenia odgrywa edukacja i pierwsza praca zawodowa. W państwie tym zapewnienie odpowiedniego poziomu życia w czasie studiów dzieci to obowiązek rodziców. W modelu tym charakterystyczne jest przedłużone wspólne mieszkanie dzieci z rodzicami. Co więcej, we Francji rodzice wspierają dzieci finansowo także po opuszczeniu przez nie domu rodzinnego (Zagórska, Jelińska, Surma, Lipska 2012: 118–119, za: van de Velde 2007). W Niemczech z kolei, odznaczających się konserwatywnym ustrojem, rodzice otrzymują wsparcie od dziecka,

⁹ W 2016 roku bezrobocie w kohorcie wieku 25–29 lat w krajach Beneluksu wyniosło: w Belgii – 5,7%, w Luksemburgu – 5,8%, a w Holandii – 7,4% (za: Eurostat).

stąd dla młodych dorosłych pozostawanie w domu rodzinnym do czasu zakończenia nauki jest korzystne z perspektywy ekonomicznej (Douglass 2007). Dzięki systemowi kształcenia poziom bezrobocia wśród młodych ludzi nie jest tak wysoki, jak w innych krajach europejskich, choć z drugiej strony niewielkie są możliwości zatrudnienia. Dlatego też młodzi dorośli w chwili zakończenia edukacji na studiach wolą jak najszybciej podjąć stałą pracę niż eksperymentować z różnymi ścieżkami zawodowymi (por. Czerka 2008).

W państwach Półwyspu Iberyjskiego gniazdownictwo utrzymuje się na poziomie 40% w Hiszpanii, a w Portugalii jest o 5 punktów procentowych wyższe (za: Eurostat). Wydaje się, że relatywnie wysoki poziom analizowanego zjawiska społecznego w krajach śródziemnomorskich można wyjaśnić w oparciu o czynniki kulturowe. Młodzi Hiszpanie są szczególnie dotknięci bezrobociem. Trudna sytuacja gospodarcza kraju zmusza ich do korzystania ze wsparcia finansowego ze strony rodziców (por. Zagórska, Jelińska, Surma, Lipska 2012: 115). W kraju tym silna jest także tradycja więzów rodzinnych i postrzegania rodziny pochodzenia jako źródła wsparcia dla jej członków (por. Czerka 2008). C. B. Douglass dowodzi, że młodzi Hiszpanie dobrze się czują w takiej sytuacji. Stwarza im ona bowiem poczucie bezpieczeństwa i daje możliwość swobody poznawania życia bez żadnych ograniczeń związanych z koniecznością samodzielnego utrzymania się (por. Douglass 2007). W Hiszpanii wyprowadzka od rodziny pochodzenia jest związana z zawarciem związku małżeńskiego i założeniem własnej rodziny, co z kolei jest możliwe dopiero po znalezieniu stałej pracy i kupnie mieszkania. Należy dodać, że państwo nie prowadzi polityki wspierania młodych ludzi (Zagórska, Jelińska, Surma, Lipska 2012: 116–119, za: van de Velde 2007).

W krajach nadbałtyckich zjawisko to jest bardzo zróżnicowane i mieści się w przedziale 22–36%, przy czym niższa wartość dotyczy Estonii, a wyższa Litwy. W Europie Środkowo-Wschodniej, w państwach postkomunistycznych, ma miejsce największa dysproporcja w skali gniazdownictwa w całej Europie. Dwa państwa o najwyższym i najniższym poziomie gniazdownictwa, czyli Czechy – z najniższym wskaźnikiem gniazdownictwa (32,9%) w Europie Środkowo-Wschodniej, i Słowację – państwo z najwyższym odsetkiem tego zjawiska wynoszącym 55,5%, dzieli ponad 20 punktów procentowych (por. Eurostat).

W państwach wyspiarskich (Wielkiej Brytanii i Irlandii) poziom gniazdownictwa jest zróżnicowany i wynosi odpowiednio 27,2% w Irlandii i 14,3% w Wielkiej Brytanii. Dla modelu państw wyspiarskich charakterystyczne jest wczesne podejmowanie pracy zarobkowej przez młodzież oraz niezależność mieszkaniowa. Młodzi ludzie w wyżej wymienionych krajach najwcześniej kończą edukację, wcześniej też opuszczają rodzinę pochodzenia i wstępują w związku kohabitacyjne. Na rozwój tego modelu bezpośredni wpływ ma liberalna polityka państwa, elastyczny rynek pracy, a także model rodziny nastawiony na indywidualizm. Wyprowadzka z domu rodzinnego oznacza osiągnięcie niezależności w budowaniu własnej drogi życiowej, jednocześnie przy

korzystaniu ze wsparcia finansowego rodziców (Zagórska, Jelińska, Surma, Lipska 2012: 114–115, za: van de Velde 2007).

W państwach bałkańskich należących do Unii Europejskiej zjawisko późnego opuszczania „gniazda rodzinnego” przez dorosłe dzieci waha się na poziomie od 46,7% w Bułgarii po 58,7% w Grecji (por. Eurostat).

Najwyższy poziom gniazdownictwa w 2016 roku w skali krajów należących do Wspólnoty Europejskiej odnotowano w Chorwacji (58,7%), na Słowacji (55,5%), w Grecji (55%), na Malcie (51,5%) oraz w Bułgarii (46%). Można postawić tezę, że wysoki poziom gniazdownictwa we Włoszech (niespełna 50%) jest determinowany przez uwarunkowania kulturowe. Włochy bowiem należą do grupy państw południowych, gdzie głębokie przywiązanie dzieci do rodziców jest obecne w kulturze i tradycji od lat. Warto spróbować odpowiedzieć na pytanie o przyczynę zróżnicowania poziomu gniazdownictwa w Europie. Zdaniem autora, stawianie tezy, że opóźnianie wyprowadzki z domu rodzinnego jest wyłącznie uzależnione od stopy bezrobocia i sytuacji młodych ludzi na krajowym rynku pracy to zbyt uproszczenie. Innymi słowy, wysoki wskaźnik bezrobocia nie implikuje wysokiego poziomu gniazdownictwa. Taka zależność potwierdza się wyłącznie w przypadku Grecji, gdzie w wyniku kryzysu ekonomicznego drastycznie wzrosło bezrobocie, a równocześnie na sile przybrało zjawisko gniazdownictwa. W opinii autora artykułu, wpływ na skalę tego zjawiska społecznego mają zarówno uwarunkowania kulturowe, przyczyny ekonomiczne (poziom bezrobocia w danym kraju i sytuacja na rodzimym rynku pracy), jak i rozwiązania polityki społecznej w badanych państwach. Kwestią otwartą do dalszych rozważań w tej problematyce pozostaje to, które z czynników najsilniej oddziałują w danym państwie.

Na przestrzeni analizowanych lat, a więc w okresie 2005–2016, jedynie w pięciu państwach¹⁰ europejskich odnotowano spadek poziomu gniazdownictwa. Największy spadek tego zjawiska (o 6,5 p.p.) miał miejsce w Słowenii, gdzie odsetek procentowy młodych dorosłych w wieku od 25 do 34 lat mieszkających z rodzicami do ogółu osób w tej kategorii wiekowej w 2005 roku wynosił 49,6%, a 11 lat później już tylko 43,1%. Fenomen ten stracił także na popularności wśród osób młodych w: Austrii (spadek o 3,9 p.p.), Niemczech (spadek o 3,8 p.p.), Finlandii (spadek o 1,9 p.p.) oraz Estonii (spadek o 0,7 p.p.)¹¹. Największy wzrost (o 13,3 p.p.) zjawiska na przestrzeni kilku lat zaobserwowano na Malcie, gdzie w 2005 roku 38,2% młodych osób w wieku 25–34 lat mieszkało z rodzicami, natomiast 11 lat później odsetek gniazdowników w tym kraju wzrósł do 51,5%. Znaczny wzrost tego zjawiska społecznego, bo prawie o 11 p.p., odnotowano również na Słowacji i w Grecji, gdzie wskaźnik też zwiększył się prawie o 10 p.p. Można domniemywać, że za wzrost poziomu gniazdownictwa w Grecji jest odpowiedzialna sytuacja ekonomiczna kraju, która w ostatnich latach uległa znacznemu

¹⁰ Na podstawie obliczeń własnych autora.

¹¹ Na podstawie obliczeń własnych autora.

pogorszeniu. Nastąpił m.in. wzrost bezrobocia i inflacji, a także obniżce uległy wynagrodzenia pracowników. Na czwartym miejscu w tempie wzrostu gniazdownictwa znalazła się Polska, gdzie na przestrzeni dziesięciolecia wskaźnik ten wzrósł o 9,1 p.p. Wydaje się, że najmniej podatne na te tendencje jest społeczeństwo duńskie, bowiem w ciągu 11 lat poziom gniazdownictwa w tym państwie pozostał praktycznie na tym samym poziomie (tylko nieznacznie się zwiększając, o 1 p.p.). Równie wysoki poziom stabilizacji na tym polu wykazują Hiszpanie. W kraju tym odsetek dorosłych dzieci mieszkających z rodzicami zwiększył się jedynie o 1,3 p.p. Niniejszy fenomen społeczny nie był także zbyt odczuwalny w Holandii, gdzie odsetek młodych dorosłych mieszkających z rodzicami w ciągu 11 lat podniósł się na wyższy poziom tylko o 1,6 p.p. W obliczu nagłośnionego zjawiska *bamboccioni* we włoskich mediach nieco zaskakujące może wydawać się zestawienie porównawcze dotyczące poziomu gniazdownictwa w tym kraju na przestrzeni badanego okresu. Otóż, w ciągu 11 lat odsetek młodych dorosłych mieszkających w domu rodzinnym z rodzicami zwiększył się jedynie o 2,5 p.p. – z 46,4% w 2005 roku do 48,9% w 2016 roku (więcej zob.: Eurostat¹²).

Tabela 1. Skala gniazdownictwa w krajach Unii Europejskiej w latach 2005–2016

Kraj	Gniazdownicy w 2005 roku (%)	Gniazdownicy w 2016 roku (%)	Porównanie (p.p.)
1	2	3	4
Belgia	14,9	22,0	+7,1
Bułgaria	41,5	46,8	+5,3
Czechy	26,8	32,9	+6,1
Dania	2,8	3,8	+1,0
Niemcy	21,7	17,9	-3,8
Estonia	27,3	22,6	-0,7
Irlandia	24,1	27,2	+3,1
Grecja	45,3	55,0	+9,7
Hiszpania	38,7	40,0	+1,3
Francja	9,4	13,4	+4,0
Chorwacja	b.d.	58,7	–
Włochy	46,4	48,9	+2,5
Cypr	26,6	31,7	+5,1

¹² http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvps09&lang=en [dostęp 4.05.2018].

Tabela 1 (cd.)

1	2	3	4
Łotwa	33,2	35,8	+2,6
Litwa	27,4	29,8	+2,4
Luksemburg	20,3	28,4	+8,1
Węgry	32,2	40,9	+8,7
Malta	38,2	51,5	+13,3
Holandia	9,0	10,6	+1,6
Austria	22,1	18,2	-3,9
Polska	36,4	45,5	+9,1
Portugalia	39,1	45,6	+6,5
Rumunia	b.d.	43,7	-
Słowenia	49,6	43,1	-6,5
Słowacja	44,7	55,5	+10,8
Finlandia	6,2	4,3	-1,9
Szwecja	3,3	6,0	+2,7
Wielka Brytania	12,4	14,3	+1,9
Unia Europejska	28,3	28,5	+0,2

Źródło: Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_030&lang=en [dostęp 9.05.2018].

Najnowsze dane (z 2016 roku) Eurostatu pokazują, że młodzi dorośli Polacy opuszczają dom rodzinny średnio w wieku 28 lat. Przeciętny wiek wyprowadzki dzieci z domu rodzinnego w ostatnich latach w Polsce spada. Jeszcze na początku bieżącej dekady wynosił 28 lat i 6 miesięcy, w latach 2014–2015 plasował się na poziomie 28 lat i 3 miesięcy, a od 2016 roku, gdy osiągnął poziom 28 lat, stopniowo spada. W porównaniu do innych europejskich krajów w ujęciu analizowanego zjawiska Polska zajmuje miejsce w środku klasyfikacji. Najpóźniej decydują się na opuszczenie rodzinnego gniazda młodzi Maltańczycy (31 lat 8 miesięcy), Chorwaci (31 lat 5 miesięcy) oraz Słowacy (31 lat). We Włoszech, zwanych krajem *bamboccioni* – czyli dorosłych bobasów – średnia ta wynosi nieco ponad 30 lat. Dla porównania, młodzi Niemcy decydują się na prowadzenie jednoosobowego gospodarstwa domowego średnio w wieku 23 lat i 7 miesięcy. Fenomen gniazdowictwa w najmniejszym stopniu dotyka osoby młode w Skandynawii, a w szczególności w Szwecji. W kraju tym średnio dzieci wyprowadzają się od rodziców w wieku 20 lat i 7 miesięcy. Młodzi w Danii opuszczają dom rodzinny,

gdy osiągną wiek 21 lat, a młodzi dorośli Finowie mając średnio 21 lat i 9 miesięcy. Z domu rodzinnego relatywnie wcześnie wyprowadzają się także młodzi Estońscy (23 lata i 6 miesięcy), Holendrzy (23 lata i 7 miesięcy), Brytyjczycy (24 lata i 3 miesiące) i Luksemburczycy (24 lata i 4 miesiące) (więcej zob.: Eurostat¹³).

Tabela 2. Średni wiek opuszczania rodzinnego gniazda w państwach Unii Europejskiej w 2016 roku

Kraj	Średni wiek opuszczania rodzinnego gniazda w 2016 roku
1	2
Belgia	25,2
Bułgaria	29,4
Czechy	26,3
Dania	21,0
Niemcy	23,7
Estonia	23,6
Irlandia	26,6
Grecja	29,1
Hiszpania	29,4
Francja	23,8
Chorwacja	31,5
Włochy	31,1
Cypr	27,2
Łotwa	27,7
Litwa	25,4
Luksemburg	24,4
Węgry	27,6
Malta	31,8
Holandia	23,7
Austria	25,3

¹³ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_030&lang=en [dostęp 9.05.2018].

Tabela 2 (cd.)

1	2
Polska	28,0
Portugalia	29,1
Rumunia	28,1
Słowenia	28,2
Słowacja	31,0
Finlandia	21,9
Szwecja	20,7
Wielka Brytania	24,3
Unia Europejska	26,1

Źródło: Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_030&lang=en [dostęp 9.05.2018].

3. Przyczyny (uwarunkowania) zjawiska gniazdownictwa

Na wstępie trzeba zasygnalizować, że ukazane w tej części pracy przyczyny zjawiska gniazdownictwa odnoszą się wyłącznie do Polski. Mariola Bieńko, Anna Kwak i Małgorzata Rosochacka-Gmitrzak, autorki książki *Wciąż jeszcze w gnieździe rodzinnym? Socjologiczne spojrzenie na młodych dorosłych*, przywołują typologię gniazdowników na podstawie badań przeprowadzonych przez Mariolę Piszczatowską na potrzeby jej pracy doktorskiej. Badaczka ta wyróżniła cztery typy gniazdowników:

1) tzw. lokatorzy z wyboru – bardzo zróżnicowana kategoria. Są to osoby, które w sposób świadomy wybrały taki styl życia. Można nawet powiedzieć, że stanowi on pewnego rodzaju ich strategię życiową. Z jednej strony, dorośli dzieci dążą do wygody i zaspokojenia potrzeb afiliacyjnych, z drugiej zaś, obawiają się wyprowadzki ze względu na czekającą je samotność. Osoby należące do tej kategorii badawczej pracują zawodowo, dokładają się do domowego budżetu, są zadowolone z braku obowiązków, a rodzina odgrywa dla nich ważną rolę. Rodzice, co warto podkreślić, wzmacniają ten układ z uwagi na obawy przed własną samotnością po wyprowadzce dziecka. Młodzi ludzie w przypadku znalezienia partnera wyprowadzają się z domu rodzinnego.

2) tzw. zakładnicy – osoby zmuszane do mieszkania z rodzicami dzięki socjalizacji. Czują się odpowiedzialne za rodziców, gdy ci podupadną na zdrowiu, nie mają pieniędzy na utrzymanie bądź nie pracują. Warto zasygnalizować, że w tym układzie rodzice są uzależnieni od swoich dzieci. W sytuacji choroby

rodziców dzieci poświęcają każdą wolną chwilę na opiekę nad nimi, ograniczając mocno swoje życie prywatne. Dzieci mają poczucie zobowiązania wobec rodziców, są uzależnione od nich emocjonalnie i nie myślą o zmianie swojego dotychczasowego stylu życia, podczas gdy rodzice mają przeświadczenie, że dobrze wychowali swoje dzieci.

3) tzw. niezaradni życiowo – mieszkanie z rodzicami dla tych osób stanowi tzw. sposób na życie. Należy podkreślić, że gniazdownicy nie planują wyprowadzki od rodziny pochodzenia. Ludzie ci nie mają celów życiowych, kwalifikacji, ochoty do pracy i nie chcą w żaden sposób zmienić swego życia. Przeważnie osoby te są bezrobotne, nieudolne, bezradne i całkowicie uzależnione finansowo od pomocy rodziców.

4) tzw. rezydenci z przymusu – osoby te mieszkają z rodzicami wyłącznie dlatego, że ich nie najlepsza sytuacja finansowa nie pozwala im na wyprowadzenie się. Gniazdownicy należący do tego typu nie są silnie związani emocjonalnie z rodzicami. Starają się zachowywać niezależność w podejmowaniu decyzji. Co ważne, osoby te doświadczyły w przeszłości wyprowadzki od rodziców, jednakże do powrotu do domu rodzinnego zmusiło ich nagłe pogorszenie sytuacji finansowej spowodowane najczęściej utratą pracy bądź też nieudaną relacją partnerską. W tej grupie młodzi dorośli starają się o poprawne stosunki z rodzicami, którzy jednak woleliby, żeby ich dzieci mieszkaly oddzielnie (zob. Kwak 2017: 15–16).

Przyczyn gniazdownictwa w Polsce należy doszukiwać się przede wszystkim w dwóch czynnikach: osobistym i ekonomicznym. W aspekcie indywidualnym gniazdownictwo jest implikowane przede wszystkim przez wygodę młodych dorosłych. Młodzi ludzie nie spieszą się do wejścia w dorosłość, gdyż ten etap życia wiązałby się z przejściem przez nich odpowiedzialności za własne życie. Co więcej, wydaje się, że często to same matki zachęcają swoje dzieci do pozostawania w domu rodzinnym, gdyż żywią obawę przed tym, czy ich syn czy córka poradzą sobie w bądź co bądź zupełnie nowych realiach, rozpoczynając nieznaną dotąd etap życia. Matki bardzo często są zdania, że ich dziecko nie jest gotowe, by wejść na tzw. dojrzały etap życia, który wiąże się z samotnym zamieszkiwaniem¹⁴. Socjologowie zwracają uwagę na jeszcze jedną przyczynę natury osobistej skłaniającą młodych ludzi do odłożenia w czasie wyprowadzki z domu rodzinnego. Jest nią zjawisko tzw. rozszerzającej się samotności wśród młodych ludzi. W tym aspekcie chodzi o tzw. samotność psychologiczną, która może pojawić się z chwilą opuszczenia domu rodzinnego. Powszechnie dominuje przekonanie, że młodzi dorośli decydują się na opuszczenie rodziny pochodzenia wówczas, gdy nawiążą bliską relację miłosną z partnerem/partnerką i chcą z tą osobą wspólnie zamieszkać. Trzeba jednakże podkreślić, że współczesne przemiany w stylach życia wśród osób tworzących kategorię młodych dorosłych sprawiają, że osoby te

¹⁴ <http://my50plus.pl/50-i-60-latkowie-utrzymuja-swoje-dorosle-dzieci/>; za: <http://natemat.pl/45957,maminsynki-ponad-2-8-mln-doroslych-polakow-mieszka-z-rodzicami> [dostęp 12.05.2018].

coraz później decydują się na wejście w związek z drugą osobą. Przykładowo, nagłe opuszczenie domu rodzinnego przez singla mogłoby skutkować eskalacją poczucia samotności. Dlatego też wydaje się, że z punktu widzenia psychologicznego wydłużanie w czasie opuszczenia „gniazda rodzinnego” przez singli może wydawać się racjonalne¹⁵.

Przyczyny ekonomiczne długoletniego pozostawania dorosłych dzieci w domu rodzinnym tkwią przede wszystkim w problemach systemowych, tj. w trudnej sytuacji młodych dorosłych na rynku pracy. W tym aspekcie akcentuje się następujące problemy:

- niedopasowanie umiejętności zawodowych do rynku pracy młodych osób – brak niezbędnych umiejętności praktycznych do wykonywania pracy, których absolwenci szkół wyższych nie nabywają podczas kształcenia na studiach. Polscy uczniowie mają problemy z zadaniami, w których trzeba się wykazać samodzielnością myślenia, formułowaniem własnych wniosków i szukaniem nowych rozwiązań;

- segmentacja rynku pracy – rynek zatrudnienia jest podzielony na stabilny rynek pracowników etatowych, którzy mają umowę o pracę dającą im stabilne zatrudnienie, oraz pracowników tymczasowych, zatrudnionych na zasadzie umów zleceń, charakteryzujących się niepewnością, zagrożonych bezrobociem, co zwiększa ryzyko startu w dorosłe życie;

- w wygórowanych wymaganiach stawianych przez pracodawców – problem ten dotyczy kwestii niechęci pracodawców w dofinansowaniu inicjacji zawodowej młodych osób. Poszukują oni osób z doświadczeniem, którego młodzież nie ma. Poza tym przedsiębiorcy, podając główny powód niezatrudniania młodych ludzi, wskazują na wysokie koszty pracownicze związane z zatrudnieniem (koszty ubezpieczenia społecznego, chorobowego);

- długotrwałe bezrobocie w regionie – ryzyko zwiększa zamieszkiwanie na terenach dotkniętych bezrobociem, położonych w oddaleniu od głównych szlaków komunikacyjnych, z utrudnionym dostępem do usług publicznych. W tym aspekcie zwraca się także uwagę na małą mobilność młodych osób w poszukiwaniu pracy w miejscach oddalonych od miejsca zamieszkania;

- przeświadczenie młodych dorosłych, że ukończenie edukacji w wybranej dziedzinie jest warunkiem wystarczającym do ubiegania się o pracę¹⁶ (więcej zob.: Pasternak-Malicka 2014: 129–130);

Przedstawione powyżej czynniki znacznie utrudniają młodym osobom tzw. spokojny start w dorosłość i możliwość usamodzielnienia się, która polegałaby na wyprowadzce od rodziców. Przedłużającemu się pobytowi młodych dorosłych w domu rodzinnym sprzyjają także wysokie koszty zakupu czy najmu mieszkania

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Więcej zob.: <http://www.porp.pl/arttykul/przyczyny-trudnosci-osob-mlodych-na-ryнку-pracy.html> [dostęp 11.05.2018].

oraz relatywnie niskie wynagrodzenia młodych ludzi wynikające z ich formy zatrudnienia na tzw. umowach zleceniach, które z kolei ograniczają ich szanse na uzyskanie zdolności kredytowej¹⁷. Pewnym wsparciem dla młodych Polaków jest także rządowy program Mieszkanie dla Młodych, dzięki któremu mogą uzyskać dopłatę do kredytu przy zakupie pierwszego mieszkania.

Zdaniem autora artykułu, gniazdownictwo w Polsce jest implikowane przede wszystkim przez względy finansowe. Młodzi dorośli, pomimo szczerej chęci wyprowadzki od rodziców, nie mogą sobie na to pozwolić ze względów finansowych. Często osób tych nie stać na wynajęcie mieszkania, np. kawalerki. W tym wypadku wspólne zamieszkiwanie z rodzicami jawi się jako racjonalna alternatywa dla opuszczenia rodzinnego gniazda. Warto pamiętać, że gniazdownicy mieszkający z rodzicami nie muszą się martwić o kosztowne utrzymanie własnego mieszkania.

4. Skutki (konsekwencje) zjawiska gniazdownictwa

Konsekwencje przedłużającego się współmieszkania młodych dorosłych z rodzicami są dostrzegalne na trzech płaszczyznach życia społecznego: ekonomicznej, psychologicznej i społecznej. Wśród skutków ekonomicznych wymienia się przede wszystkim poczucie zależności ekonomicznej dzieci od rodziców. W wymiarze psychologicznym zwraca się uwagę na mniejszą wiarę we własne możliwości gniazdowników (osoby te nie muszą samodzielnie prowadzić gospodarstwa domowego, nie oswajają się zatem z sytuacjami będącymi na porządku dziennym w przypadku osób wiodących samodzielne życie, jak: zrobienie zakupów, przygotowanie śniadania, posprzątanie mieszkania). Ponadto w tym aspekcie przytacza się także problem zależności psychologicznej dorosłych dzieci od rodziców oraz całkowity brak podejmowania prób usamodzielnienia się. Późne opuszczanie rodziny pochodzenia wywołuje także skutki natury społecznej, np. nie pomaga w stworzeniu stałego związku i co ważne przedłuża podjęcie decyzji o wejściu w trwałą relację interpersonalną z drugą osobą.

Uwagi końcowe

Konkludując, w niniejszym artykule przedstawiono *casus* przedłużającego się zamieszkiwania dorosłych dzieci z ich rodzicami w domu rodzinnym. W Polsce przyczyn gniazdownictwa należy doszukiwać się w czynnikach ekonomicznych i indywidualnych, przy czym w opinii autora artykułu względy ekonomiczne są w tej materii przeważające. Wpływ na to ma niepewna sytuacja młodych

¹⁷ Więcej zob.: <http://www.fokus.tv/news/umowy-smieciowe-czym-sa-dlaczego-sa-tak-popularne/1732> [dostęp 12.05.2018].

dorosłych na rynku pracy (niskie wynagrodzenia i umowy zlecenia) oraz wysokie wymagania w kontekście doświadczenia stawiane przez pracodawców, co sprawia, że młodzi ludzie często muszą korzystać ze wsparcia finansowego swoich rodziców i często ich sytuacja finansowa nie pozwala im na opuszczenie rodzinnego gniazda. Skutki późnego opuszczania rodziny pochodzenia w Polsce są dostrzegalne przede wszystkim w sferze psychologicznej, a jednym z najważniejszych jest poczucie zależności ekonomicznej i psychologicznej od rodziców oraz niepojęmowanie prób usamodzielnienia się. Polska zajmuje jedno z czołowych miejsc w kwestii długoletniego zamieszkiwania dorosłych osób z rodzicami, a młodzi dorośli Polacy opuszczają gniazdo rodzinne średnio w wieku 28 lat. Niezwykle trudno przewidzieć, w jakim kierunku podąży to zjawisko społeczne. W tej kwestii pozostaje jedynie snuć projekcję różnych scenariuszy rozwiązań. Można jednak domniemywać, że zjawisko gniazdownictwa będzie nadal obecne na polskiej mapie problemów społecznych. Autor uważa, że stanie się tak za sprawą tego, że jest ono bezpośrednio powiązane z sytuacją młodych ludzi na rynku pracy, a ta pomimo zapewnień pracodawców o wprowadzanych zmianach wciąż wydaje się jednak nie najlepsza i nie widać przesłanek, by miała ulec znaczącej poprawie w przyszłości.

Bibliografia

- Arnett J. J. (2004), *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*, Oxford University Press, Oxford.
- Bieńko M., Kwak A., Rosochacka-Gmitrzuk M. (2017), *Wciąż jeszcze w gnieździe rodzinnym? Socjologiczne spojrzenie na młodych dorosłych*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa.
- Billari F. C., Liefbroer A. C. (2010), *Towards a new pattern of transition to adulthood?*, „Advances in Life Course Research”, t. 15, s. 59–75.
- Czerka E. (2007), *Rodzinne uwarunkowania odraczania dorosłości u młodych mężczyzn*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Douglass C. B. (2007), *From duty to desire: Emerging adulthood in Europe and its consequences*, „Child Development Perspectives”, nr 1(2), s. 101–108.
- Gierańczyk W. (2016), *Sytuacja osób młodych w Polsce na tle państw europejskich*, „Wiadomości Statystyczne”, R. LXI, s. 33–53.
- Goldenberg H., Goldenberg I. (2006), *Terapia rodzin*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Pasternak-Malicka M. (2014), *Aktywność zawodowa młodych osób na rynku pracy i ich skłonność do podejmowania nieformalnego zatrudnienia*, „Ekonomia i Zarządzanie”, nr 3, s. 127–143.
- Piszczatowska-Oleksiewicz M. (2014), *Polscy Gniazdownicy. O powodach, dla których dorośle dzieci mieszkają z rodzicami*, „Pogranicza. Studia Społeczne”, t. XXIV, s. 181–207.
- Shaputis K. (2003), *The crowded nest syndrome: Surviving the return of adult children*, Clutter Fairy Publishing, Olympia, Wash.
- Słany K. (2006), *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Nomos, Kraków.
- Szlendak T. (2010), *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Szlendak T. (2013), *Single według Małgorzaty Sikorskiej, Tomasza Szlendaka i Sylwii Urbańskiej*, [w:] K. Kuklińska (red.), *Singlizm. Nowy styl życia w ponowoczesnym świecie*, Trio, Warszawa.

Zagórska W., Jelińska M., Surma M., Lipska A. (2012), *Wydużająca się droga do dorosłości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.

Źródła internetowe

Boyd M., Morris D., *The crowded nest: Young adults at home*, <http://www.statcan.ca/english/freepub/11-008-XIE/2003001/articles/6552.pdf> [dostęp 30.04.2018].

Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_030&lang=en [dostęp 3.05.2018].

<http://my50plus.pl/50-i-60-latkowie-utrzymuja-swoje-dorosle-dzieci/> [dostęp: 3.05.2018].

<http://natemat.pl/45957,maminsynki-ponad-2-8-mln-doroslych-polakow-mieszka-z-rodzicami> [dostęp 2.05.2018].

<http://www.fokus.tv/news/umowy-smieciowe-czym-sa-dlaczego-sa-tak-popularne/1732> [dostęp 12.05.2018].

<http://www.newsweek.pl/polska/dzieci-mieszkajace-z-rodzicami-bamboccioni-newsweek-pl,artykuly,280402,1.html> [dostęp 30.04.2018].

<http://www.porp.pl/artykul/przyczyny-trudnosci-osob-mlodych-na-ryнку-pracy.html> [dostęp 11.05.2018].

<https://wiadomosci.wp.pl/mezczyzni-sa-mniej-samodzielni-wciaz-dominuja-wsrod-gniazdownikow-6025271179928193a> [dostęp 30.04.2018].

<https://www.tygodnikprzeglad.pl/wieczne-dzieci/> [dostęp 30.04.2018].

Strateg (2015), *System Monitorowania Rozwoju*, <http://strateg.stat.gov.pl/Home/> [dostęp 30.04.2018].

Patryk Barszcz

THE PHENOMENON OF THE “BAMBOCCIONI” IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION – RANGE, REASONS, EFFECTS CASUS OF POLAND

Abstract. The main subject of this article is the Crowded nest case in the Polish society nowadays. The crowded nest effect is defined as young adults at the age of 25 to 34 living with their parents in a family house. It should be stressed that this article is treated as an informational statement, which aim is to show causes and effects of the syndrome as well as to describe how this phenomenon will look in the future. The main purpose is to present the range, reasons and effects of the Crowded Nest in Poland in comparison to other countries in the European Union. The main aim of this article is to present the range, causes and results of Crowded Nest phenomenon in Poland, as comparison to the other countries in European Union from 2005 to 2016. The basic material this article is based upon contains data published by Eurostat.

Key words: crowded nest phenomenon, nesters, *bamboccioni*, Polish nesters.